

Numai omenii, cari au trecut deja prin revoluțiune, voiescu să aiba invetiamentu. Ceialalti nu cunosc folósele si cu atât mai pucinu sentiescu lips'a lui. Pentru acesti'a invetiamentulu nu este trebuintia. Unu felu de trebuintia latentă ar fi-numai intru-câtu noi, cei'a carii amu trecut deja prin revoluțiune necajiti de lasitatea, cu care curge procesulu la densii, ne simțim aplecati a crede, că prin fortiarea invetiamentului, vomu putea grabi cursulu procesului. Si pana la unu anumitu gradu acésta credintia, din care ne simțim aplecati spre invetiamentulu silnicu, nici nu este nemotivata. Reulu este numai că noi ne credemu prea puternici, puindu pe invetiamentulu silnicu mai multu pondu, decâtu ce ar trebui.

O privire asupra menitiunii invetiamentului poporalu va aruncă destula lumina asupra acestei indoielei.

(Va urmá.)

„Describtiunea globbului terestru.“

I n t r o d u c t i u n e .

(Continuare si fine.)

Istori'a si Statistic'a concurgu in describtiunea politica a globbului. Geografi'a si-a arogatu partea asia-numita geografi-politica. Societatea, omenimea este susceptibila — dupa modest'a mea parere — de una describtiune politica, ér nici decum pamentulu; — nu este deci absurdu a dice: geografi'a politica? Statistic'a este o istoria stationara; istori'a este o statistica continuata. Sên: statistic'a este realitatea repausanta este istori'a fixa a momentului presentu: statistic'a represinta coeficientulu desvoltarei vietii politice: statistic'a difere de istoria prin aceea că una se ocupa de cele petracute, de eveniminte; precandu ceialalta se ocupa numai de fapte, de situatiuni presente. Se contesta acestei sciintie compotenti'a in materii cari nu se potu discute si precisá prin cifre; aceasta contestatiune este injusta: statistic'a se ocupa principalmente de cifre; cifrele forma elementulu principalu, dar nu elementulu unicu: statistic'a este sciintia rationata a faptelor. Cifrele, acéstu elementu principalu alu statisticeii, forméza numai unu mediu spre scopu; si mediulu expunerii — metodulu — nu pôte determiná limitele unei sciintie. A fostu adese cestiunea: déca statisti'a are de a se ocupá de State séu de Societatea umana, de cestiunile politice seu de cele sociale? Adoptandu opiniunea lui Kolb, eu dicu: statistica se ocupa de societate, candu statulu este productulu naturalu a trebuintieloru sociale. Sên se pôte dice: statistic'a se ocupa de societate si de statu. — Statistic'a cuprinde totu campulu ocupatu de geografi'a politica, si trece preste marginile lui. Geografi'a politica, dupa mine, este o seria de date statistice intercalate sistematicamente in o geografia. Statistic'a numera populatiunea unei tieri si a unei epoce, o confronta unei alte epóce si concludu movimentulu: cresceroa séu scaderea populatiunei. Statistic'a clasifica populatiune: sexu, profesiune, etate, etc. Armata, finantie, commerciu, industria, agricultura, instructiune publica, justitia, literatura, administratiunea politica, etc., etc. forma cele mai interesante probleme ale statisticeii. Atátu pentru partea politica, séu mai bine pentru societate. Dar aici nu se limita statistica; ea se latiesce si a supra partii fizice a societatei: o specia de fizica sociala forméza statistic'a, candu se ocupa de omulu fisicu; cáci in definitivu, ea tracteaza despre omenime si despre omu.

Celu mai eminentu statisticu, Quetelet a disu relativu la acésta noua sfera a statisticeii: „Omulu nasce, se desvólta si móre dupa certe legi ce nu fura inca studiate (pana acum) nici in complexulu lor, si nici in modulu reactiuniloru lor mutualé. F'etulu unui atare studiu s'a formatu in senulu statisticeii; cercari mai multu séu mai pucinu complete, asupra unor'a din aceste legi, rezultate deduse, observatiuni isolate etc., constituoscu actualmente elementele acestui nou branu, alu acestei nóue sciintie.

Omulu, aici consideratu, este in societate, analogulu centru-lui de gravitate in unu corpu: in jurulu lui oscilezu elementele sociale. Se pôte numi o fiantia fictiva pentru calculu de cifre, séu unu numeru óresi-care in óresi-care suma; dar spre a stabili o fizica sociala este omulu isolatu basa: elu trebuie consideratu forá de a fi disturbatu, in rationamentu de certe anomalii fizice séu morale. Consideratu odata omulu in diferite epóce si la diferite popore; determinate odata si diversele elemente a statului seu fisicu si moralu; cercetandu si aflandu, in fine, variatiunile suferite in cuantitate: cine nu admite dreptu resultatu

certi sylogismu statistici de o importantia rara? — Éca pentru esemplu, trei probleme destinate a fi deslogate de statistica, in sfer'a cea noua a ei: 1. Cari sunt legile, dupa cari omulu se reproduce? Dupa cari legi cresco omulu, in câtu pentru forma, forti'a fizica séu intelectuala? Dupa cari legi se desvólta inclinatiunile, gustulu si pasiunile omului? Dupa ce legi móre elu? — 2. Cari este actiunea ce natur'a exercita a supra omului? Care este mesur'a influentiei ei? Cari sunt fortile perturbatrice si cari au mesur' efectele lor in acelu séu acelu periodu? — 3. Cari sunt elementele sociale principalmente afectate de acea fortia perturbatrice? Fortiele omului, potu ele compromite stabilitatea unui sistemulu socialu? — A studiá, in efectele lor, cauzele cele naturale séu cele perturbatrice cari influentiezu a supra desvoltagei omului, éca o tema din cele mai importante alu studiulu din cestiune.

Dupa-ce amu vedutu mersulu ce au urmatu sciintiele in privinti'a mundiloru, cum se nu se póta incercá in privintia omului? N'ar fi absurdu a crede că, pecandu tóte se petrecu dupa certe legi admirabile, numai specia umana se fie exlusa? Ce, se nu posiéda ea, vre-unn principiu de conservatiune? O dicu fora tameritate: o simila supositiune ar fi injuriosa Divinitatei.

Nu este deficiulu a demustrá cumca statistic'a nu pôte resolve problemele ei, cele mai importante, fora de a recurge la ajutorulu istoriei, si vice versa. Statistic'a, alu carui scopu principalu este recercarea si comparatiunea faptelor, cum pôte cercetá fora istoria? Si voidu a compará osituatiune din o data epoca, cu o alta situatiune, din o epoca trecuta: acésta comparatiune necesitéza servitiulu istoriei, care este registrulu tuturor situatiuniloru trecute. Istoria, la rondulu séu, este obligata a imprumutá de la statistica datele cele mai esacte, spre a poté inregistrá unu evenimentu, unu faptu: éca cum aceste dóue sciintie politice se ajutóra mutualmente.

Etnografi'a, vocabulu compusu din doi termini greci: etnos, natiune si grapho descriu, serve spre a indicá coplexulu cunosciuniloru ce privescu originea, caracterulu, inteligentia, formele fizice, etologi'a, religiunea, moravurile si amalgamentulu diverselor natiuni. Etnografi'a este, ca si statistic'a, o sciintia din cele mai nóue, din sciintiele politico-sociale. Si acésta a fostu lungu timpu considerata eroneamente, ca unu ramu alu geografiei, séu ca o sectiune a antropologiei, in istori'a naturala a Mameliloru. Dar, actualmente, independenti'a si importantia ei sunt incontestabile. Pecandu geografi'a descrie globulu, si pecandu antropologi'a studia numai caracterele fizice a diverselor rase umane (pe cari le divide in negrii, albi antropofagi, etc.), — etnografi'a se ocupa de aglomeratiunea natiuniloru dupa, istoria, indole, moravuri, limba si religiune. Antropologi'a, fisiologi'a, limbistica si archeologi'a sunt, certu, fontanele acestei sciintie; dar pentru-ca imprumutu de la aceste sciintie ea nu este suplementulu ver-unei din ele. Si statistic'a i ofere ajutoriu: de ea se serve la demonstratiune practice.

Precum disau, etnografi'a, ca stiintia speciala, are unu trecutulu fórtu scurtu (autorele ei anglesulu, Dr. Prichard), dar desvoltagea ei fu fórtu rapida. Cultivatori predilecti numera etnografi'a, o multime, intra Anglo-saxonii din America. Etnografi'a refuta, cu unu succesu incontestabilu, teoriile acelor filosofi cari, cu Vico, si Pagano pretindu ca tóte natiunile precurgu, cu mai multa séu mai pucina lentetia, aceiasi orbita de civilizatiune: de la selbetea la incivilire si apoi la decadintia. Confusa apoi teori'a lui Schlegel, Bonaldo si La Sale cari, absurdamente, pretindu ca ras'a umana este cadutu de la o perfectiune primitiva. Etnografi'a pune apoi in evidintia inaplicabilitatea teoremelor filosofiloru-istorici ca Herder, Hegel si Müller cari admitu pe basa o egala perfectibilitate pentru tóte rasele umane. Demustra mai departe, acésta sciintia, câtu de secundaria este influinti'a religiunei, a guvernului, a climei si a regiunei asupra desvoltarei nationale. Probeaza, in fine, că limb'a evenimentele istorico-politice, cultur'a sociala, cultulu, forma de guvern, migratiunile, comerciulu, industri'a, si artele sunt consecuentiele atitudiniloru diverse ale natiuniloru: etnografi'a ne arata, p. e. cum ras'a ethiopica séu neagra, pote, nu-numai subsiste, dar si prosperá in servitute; — pe candu cea galbena, (Mongolii, Chinesii etc.) nu pôte suportá acea vietia, sucombe, pieru sub greutatea jugului civilu. Si mai pucinu potu resiste tribulatiuniloru sclavesti aboriginei americani si ras'a caucasica. Etnografi'a a probatu cum o natiune nu schimbá caracterulu mutandu domiciliulu; pentru explu: judanii conservu, in tóte tierile, in tóte zonele, sub tóte guvernele, trist'a lor ocupatiune. Totu asia ne arata cum Portughesii in Brasilia, Anglo-saxonii in America, Olandesii in Oceania, Francesii in Canada, Spaniolii in Peru, cum tóte aceste popóre conservu, dupa secolu, si in clime atátu de diferite, caracterulu lor originariu, indolele si inclinatiunile nationale.

Acésta sciintia nu recunoaște în diversele forme de guvernare altceva decât simplă emanatiune a respectivului spirit național. Și este exactă această asertiune: o confirmă exempli gratia, constituiunea engleză care conciliéza foarte bine două elemente contrare: pe cel democratic cu cel aristocratic. O simila constituiune nu poate subsista decât în o țară populată de două rase diferite: cea anglo-saxonă și cea normană. Eca cum se explica compatibilitatea camerei lordilor, camera potensima, cu camera comunilor, numai puțin puternică: eca cum explica respectarea privilegiilor cu garantiile libertății civile, în Anglita. Etnologia sustine, și nu eră, ca în țările unde mai subsistă clase privilegiate și clase tutelate, populațiunea este de două origini: asia în India, clasele existente sunt explicate prin intrusiunea cuceritorilor. Thiery afla că nabilitatea franceză este de origine germanică, er borghesia și țieranii de origine galo-celtică: cel' a fiindu cuceritorii, ceast' a cucerita. Sub aspectul intelectual, etnologia afla o natiune, o rasă inferioară altei: unu exemplu ne oferă incapacitatea Otentotilor și a Negrilor de a posedea o limbă inflacarată, armonioasă. Confruntari și examene serioase au probatu ca organismul gramatical al limbilor sta în raportu cu gradul de capacitate intelectuală a unui popor. Deci, se poate trage consecuența că, în lipsa de alte monumente, o limbă sonoră, perfectă nu persuade, cumca poporul ce a vorbitu-o, a fostu unu popor genial. Idiomi grațiosi (cliks) din Africa sunt suficienți spre a ne procură o notiune exactă despre statul selbatecu, barbaru, ale natiunilor caroru sunt proprii.

Etnografia se imparte în două ramuri: etnografia propriamente disa, ce se limita a descrie diversele natiuni, clasându-le în familii, grupi, și în sole etnografice. Vine apoi etnogenia ce se ocupa de originile confuze și contrastate ale popoarelor. Prim' a parte s' aru poté numi și etnologia geografică, a două s' ar poté numi etnografia geologică: este ramula primieru, etnologia descriptivă, care ne împorță în descrițiunea acest' a. Finalminte mai remarchezu că etnologia se divide, și ea în două specii: una are dreptu punctu de plecare, clasatiunea raselor după caracterele anatomice; ceialta înse are, dreptu basa, limbele etc. O scôla afla că Finii și Magyarii sunt două natiuni de una și aceiasi rasă: cea albă; ceialta scôla le considera două natiuni uralice. Incerta, dificilă și defectuoasă este clasatiunea antropologică; din contra cea limbistică este relativamente perfectă și abondează în argumente: pe această din urma basă, am adoptatu, în acestu studiu etnologicu. —

Legea Provedintiei a determinatu permanenti' a caracterului uman. — Din uniunea indivizilor de rase diferite nascu asia numiti *terzeroni* și *confusos*; dar acesti' a nu se propagu: natura pare că abhorează ibridismul! —

Etnografia și etnologia cuprinde intréga istori' a fizică și spiritală a diversilor tipi proprii generului uman, precum și relațiunile lor sociale și institutiunile lor nationale: din acestu imensu dominiu, descrițiunea acest' a va atinge numai cele mai importante momente.

III.

Modulu expunerii, metodulu, adoptatu pentru această descrițiune este celu mai simplu, celu mai chiar: globulu statele și natiunile, eca cari sunt obiectele principale a descrițiunii. Geografia statistică și etnografia sunt, prin consecuența, cele trei sectiuni principale ale operei.

Mai înainte de tôte va fi consideratu globulu terestru, ca corpu sub diversele aspecte: geografic fizic cu diversele accesorie ale ei, va servi acestui scopu. În unu modu preliminaru se va consideră pământulu, deja aici, ca locuintia a omului și ca atare va fi descris fugitivamente. Urmează apoi descrițiunea societății politice, a statelor existente; și în fine ne vomu ocupa de diversele natiuni ale pământului: statistică și etnografică sunt medii respectivi. Prin urmăre, această carte se divide internamente în trei sectiuni principale: descrițiunea globului ca unitate descrițiunea statelor, și în fine, descrițiunea genului uman.

Convine a permite că partea primă esto cea mai puțin importantă: asupra globului terestru, sub aspectul astronomic vomu întreține pe cetitoriu foarte puțin timp. Totu în această primă parte, și imediatu după consideratiunile fizice a lo globului, vomu expune unu cadru generalu, o specie de resumat prealabil a diverselor materii. Divisiunea susu-enunțată este mai mult internă, diametrală: este imposibilu a separă sistematicamente respectivele elemente. Ele, geografică, statistică și etnografică vor fi combinate, nu confuze, dar nici nu notamente distinse.

Strictu vorbind, această descrițiune a globului terestru se compune numai din două parti cardinale: căci a trei' a, (după ordine prim' a) forma mai multu o intrată în materia decât o sectiune.

Despre justitie și despre sentimentul de drept și de nedrept.

Justiti' a este legea suprema: este cea dintai trebuință a omenilor împreunati în societate.

Fundamentulu ori carei justitii este bună credință, și acestu cuventu trebuie să se întelégă despre franchetia în discursuri, despre sinceritate în fapte, despre fidelitate în promisiuni, ceea ce face pe oratorulu romanu să creadă că *credință* a diriva de la a face.

Justiti' a este cea dintai virtute ce moral' a impune omului; ea îl învêtia să deosebésca faptele bune și rele de cele ce sunt demne de laudă, și de blamă, permise și oprite, folositoare și primejdioase supunându-le consciinței, totu de o dată judecatoriu infalibil și marturu nerecusabilu. Iupiter, diu vechii filosofi, nu este escortatu nici de ecuitate nici de justitie: acestu Diu este elu însuși justiti' a și ecuitate.

A nu face reu nimenu este cea din tainu regula a justitiei: a da fie carui ceea ce i se cuvine, este cea dintai a sa datorie;

Unu filosofu da despre justitie această definițiune, pe care eu o adoptu cu atât mai bucuros că elu face să devina această virtute de la *amorulu* de sine, unde eu asiediu isvorulu moralei: *Justiti' a este interesulu altui' a respectatu de interesulu nostru*, de unde urmédia că justiti' a pentru altulu este o caritate pentru sine însuși.

Ar fi unu frumosu lucru să dobandésca cine-va unu regatu prin justitie; dar ar fi unu lucru mai frumosu înca de a preferă justiti' a mai multu de câtu unu regatu.

Agesilas considera justiti' a ca prim' a din tôte virtutele: „caci dicea elu, viteji' a este primejdioasă dacă nu este regulată de justitie; și dacă toti omeni erau drepti, valôrea vitejiei ar fi de prisos, ar fi nefolositoare.“ Numian pe regele *Persiei marele rege*, la ce, dise *Agesilas*, este elu mai mare de câtu mine, dacă nu este dreptu? „Avendu, dice Plutarqu, bună opiniune că trebuie să caute diferință de la mare la micu rege, în amorulu lor pentru justitie ca fiindu această mesura regală.“ „Câți printi ce au priimitu surnumele de mari, ar fi mici regi dacă ar fi măsuratu după această regulă.“

Virtutea alu carei a poporul este celu mai bunu judecatoriu, aceea alu cari' a exercitiu este mai profitabilu este justiti' a. Ea dispensa pe principi de clementia și de generositate, virtuti ce ei nu le exercesu de câtu în profitulu curtosanilor lor; dar justiti' a este trebuință tuturor, și mai alesu a seracului și a acelu slabu.

Justiti' a este asia de necesaria omenilor, în câtu acei' a chiar cari traiescu în crimă au simțitu că ea este între densii una din condițiunile culpabilei lor existințe.

Intre brigandi, acelu care rapese ceva complicitelii seu este inferatu cu numele de furu, de hotiu și gonitu din banda.

Unu siefu de pirati care ar face o imparțielă frauduloasă din pradi ar fi omoritu și celu puțin parasitu de ai sei. *Cicero* ne spune că *Bardylis* faimosu brigandu din Ilyria n' a adunatu nenumarate bogatii de câtu pentru că a fostu totdeauna dreptu la impartirea pradilor. Ref.

Gr. M. Alexandrescu.

Despre lucru în genere.

Originea lucrului este foarte vechia, potemu dico chiar foră începutu; căci lucrulu în sine nu esto altu ceva de câtu această condițiune ce întelēptiunea și voință a Diéscă a destinatu pentru totu și pentru tôte, și a carui începutu nimeni nu-lu scie.

Celu din tainu lucratoriu a fostu și este Dumnezeu. Scopulu pentru care esto totulu și tôte destinate a lucră nimeni nu-lu poté scie, de câtu însuși acelu care a pusu lumii întregi condițiunea lucrului.

Cu privire la acestu obiectu vomu cercetă originea omului lucratoriu și vomu vedea dacă este elu unu blastem și binecuvântare de la Diu, cu unu cuventu, vomu cercetă dacă lucrulu esto o osandă pentru omu după cum arăta vechiulu legislatoru alu ebreilor, Moise, și o binecuvântare a Cerului, după mentuitorulu nostru Isusu Cristosu.

În lume sunt două feluri de legi, unele care se numescu universale, și generale, er altele naturale care sunt legi divine — sunt și particulare, precum sunt cele facute de omeni, și care prin urmăre se numescu legi omenești.

Ori-ce lege inasa este facuta pentru unu scopu óre care, si mai multu spre bine de cátu spre reu, mai multu pentru fericirea de cátu netericirea fiintelor, pentru carii s'au destinatu acele legi.

Legile sunt inasa séu positive (statornice) séu nepositive (nestatornice ori schimbátore) si aceste din urma sunt mai cu séma cele ce se facu de ómeni, care se lapada de multe ori séu se modifica fiindu neperfecte, dupa cum omulu se privesce pe sine — séu necorospundiend^r spiritului timpului.

Legile universale ori naturale, séu divine sunt cele positive séu neschimbátore, care fiindu date de la inceputu, ele urmédia acelasi cursu fora a se abate o clipa macar din cea ce li e desemnatu de catra vointi'a si intieleptiunea divina.

Intre aceste legi positive séu naturale, se afla si acea la ce este destinatu omulu, adeca a lucrá. Acésta lege a lucrarei este comuna, generala, pentru toti ómenii, cá-ci de amu merge de la o margine la cealalta a pamentului precum si in ori ce coltiu alu lui pe unde numai traiescu fiintie ómenesci, nu vomu da de neci-una care se aiba prerogativa de a nu lucrá, si astu felu numai a trai! Toti in genere lucréza afara numai de selbatici, ba ce dicu? si ei chiar precum si acei'a pe carii ii numimu trantori ai societatii, déca ii amu considerá bine, am vedea cá si ei totu lucréza câte ceva. . . . Cu unu cuventu nu e exceptiune pentru nimeni in faci'a acestei legi naturale.

Si fiindu-cá ori ce lege este facuta pentru unu scopu mai multu séu mai pucinu bunu, prin urmare si lucrulu ca lege positiva, ca conditiune neschimbátore pentru omu trebuie sé fie negresitu pusu pentru unu scopu óre-care.

Lumea vechea a privitu lucrulu ca unu blastemu alu lui Dumnedieu asupra omului — chiar si in legile tierii nóstre vedemú acést'a! *)

Lumea moderna inse dupa o cugetare mai drépta spune si privesce acésta lege a lucrului séu a labórei de o binecuvéntare ceréscá; si prin urmare lucrandu omulu devine fericitu, cá-ci indeplinece prin acést'a chiamarea ce i s'a destinatu de la inceputu.

Déca inse lucrulu este o lege naturala ori positiva, trebuie se recunóscemu cá e universalá, si prin urmare nu numai omulu lucréza neincetatu, dara si insasi Provedinti'a, si insasi natura?

Natur'a si omulu sunt doi factori deosebiti, carii de si la aceasi conditiune si chiamare de lucrare sunt destinati, inasa cauta unulu pe altulu a paralisá séu mai bine a deveni unulu mai superioru decâtu altulu. Si astu felu sunt in o lupta continua unulu contra altui'a.

Natur'a de esemplu voiesce a impedecá pe omu in cele mai multe lucrari prin frigu, caldura prea mare, ploii etc. Omulu care se lupta in contra ei si-face casa, imbracaminte spre a fi feritu de tóte acestea, in casuri de bóla prin sciintia isi afla medicaminte si altele.

Asia cu totu dreptulu potemu dice cá acésta lupta este lucrulu séu labórea prin care omulu devine adevérata persóna.

Lucrulu privitu ca unu blastemu pentru omu de catra cei vechi, daca ar fi alteratu, si omulu standu in nelucrare ce amu fi vediutu si intempiautu alta decâtu lipse, folu de felu de suferintie materiala, ba chiar lipsa totala de placerele spirituali cari adesea dupa o lucrare séu unu lucru eféptuitu le simtиму in sufletulu nostru de consciinti'a nóstra? Lenea care ar fi predominantu peste totu, au nu óre ne-ar fi selbatacitu cu totulu? au nu óre ne-ar fi stersu cu totulu sublim'a calitate de omu, de persóna?

Ar fi fostu in dreptu, mi se pare, ca se ne aduca in acela-si gradu de tempire si selbatacia cu animalele pe cari le intrebuintiamu atátu ca ajútore la lucrurile nóstre cátu si in proverbii séu si fabulele ce le aducemu de esemplu in multe impregiurari. Nu si-resbuma óre destulu de cumplitu chiar astadi natur'a, asupra acélor'a cari abúseza de aceste bine cuventate daruri ale divinitati facandu a li se uri cu viéti'a, si amortite fiindu intrensii óri ce simtieminte, privescu cu disgustu totu ce li se petrece in giurulu loru?

Asia dara pre cum amu disu de mai multe ori-lucrulu e privitu de lumea moderna ca o bine cuventare ceréscá; pe langa beneficiile ce ne da-elu, ne mai aduce placerea si multiamirea de sine simtita prin inim'a si consciinti'a nóstra, sciindu cá folosindune pe noi atátu, cátu gonimu de la noi seraci'a, dara totu odata vedemu cá amu contribuitu si la trebuintiele societatii de la care primimu si damu ca unu felu de imprumutu; in vreme ce ómenii cari iubescu si protegoaza leuea, sunt acei'a carii nu producu nemicu, cari nu contribuiescu societatii, ci numai consuma, tocmai ca vespele din mierea ce coaduna albinele — pe

*) Rusticus praeter mercedem laboris nihil aliud habet, (Logan Werbócziana.)

cari apoi, nu ne remane indoreptu altu ceva de cátu, a-ii numi de trantori ai societatii; si asia ei nu numai cá dau unu esemplu réu prin tradavi'a loru, dara sunt totu odata hoti si jefuitorii societatii.

(Finea va urmá.)

Urosu Ioanovleu,
clericu curs. II.

Protocolulu

Sinodului protopresviteralu — ordinariu — din tractulu Lipovei, celebratu in opidulu Lipov'a la 7 Fauru 1874.

Presenti:

Reverendis. D. Protopresbiteru Ioane Tieranu ca presiedinte: Membrii. I. Suciú, C. Giuchiciu, M. Blajescu, A. Nemesiu, V. Cismasiu, A. Popoviciu, Dem. Vladu Mihailu dintre preoti, si D. P. Simonu, G. Cojocariu, A. Pecurariu, G. Serbu, V. Opreanu, V. Martini, D. Puviciu, Lad. Panajotu, I. Radnentiu, G. Suciú, P. Ignescu si P. Jifcoviciu dintre mireni.

Dupa conchiamarea facuta prin Reverendis. D. Protop. conformu §. 42 din statutulu organicu, in diu'a de astadi — dupa finirea chiamarei s. spiritu — adunandu-se membrii din susu in localitatea indatinata, aci Reverendis. D. Presiedinte ocupandu presidulu dechiara siedinti'a de deschisa.

Nr. 1. Dlu Presiedinte aduce la cunoscenti'a sinodului: cumca in cerculu electoralu Secasiu, locul unu membru sinodalu dintre mireni — in urmarea resignarei Dlui Martinescu — au devenitu vacantu, si cumca pre cale presidiala hotarendu-se alegere nóue, aceea deja s'a si eféptuitu, despre ce presinta protocolulu de alegere — din care se vede cumca cu majoritate de voturi s'a alesu Dlu Petru Jifcoviciu not. com. din Secasiu.

Sinodulu presinte, ne aflandu nici o dificultate facia de alegerea acést'a: pre Dlu P. Jifcoviciu lu dechiara de membru sinodalu verificatu.

Nr. 2. Totu prin Dlu presiedinte se aduce la cunoscentia, cumca prin resignarea Dlui Martinescu si locul de Inotariu sinodalu este vacantu, propune deci alegerea l-lui notariu.

Propunerea se primesce, si se alege cu unanimitate d. Veniaminu Martini fostulu not. alu. II-le de pona aci; — ér in locul acestui'a ca not. alu II-le se alege d. Petru Jifcoviciu.

Nr. 3. In urmarea cerculariului Venerab. Consistoriu Nr. 7. Decemvre an 1873. Nr. $\frac{1421}{349}$ sc Dlu presiedinte propune infintiarea unei scóle superioare tractuale de fete.

Propunerea pentru infintiarea scólei amintite se primesce unanimu; — ce se atinge inse de medilócele banali din care ar avé a se infintiá acésta scóla — dupa mai multe pro si contra pareri s'a decisu: ca de órece de presinte protopresviteratulu nu dispune de atare capitalu din care ar fi a se purtá spesele edificarei si salariulu profesurei, precum si alte spese atingátore de invetiamentu, deci s'a aflatu de bine a se esmite unu cerculariu provocatoriu catra tóte comitetele respective sínódele parochiali din tractu, ca sé se declare die: cu cáta suma banala s'ar invol a concurge in totu anulu spre infintiarea si sustienerea scólei amintite; — ér cu compunerea cerculariului s'au insarcinatu Dnii membrii sinodali: Valeriu Opreanu si Veniaminu Martini.

Nr. 4. Dlu presiedinte predá notariulu spre cetire Reportulu Dlui Inspectoru scolaru a cercului Aliosiu: Luc'a Calaceanu, despre starea actuala a scóleloru din inspectoratulu seu, prin care arata totuodata lips'a infintiarei unei scóle tractuale de agronomie.

Reportulu Dlui Inspectoru se ié spre sciintia cu acea observare cá de óre ce inca nici infintiarea unei scóle tractuale de fete nu s'a realizatu, pona atunci dara infintiarea scólei agronomice se amena, — totuodata se decide: ca Reportulu Dlui Inspectoru sé se substérna Ven. Consistoriu.

Nr. 5. Se iéu sub desbatere medilócele prin cari s'ar poté solvi regulatu plat'a invetiatoriloru.

Dlu membru Valeriu Opreanu arata cumca existe o ordinatiune comitatensa, prin care s'a dispusu repartierea si incasarea speselor de cultu separat de celelalte spese comunali, si prin acést'a dispuetiune Dsa afla cumca solvirea lefeloru invetiatoresci este fórte difícultata, din caus'a cá de si se incasédia spesele cultului prin antistiele comunali, dar aceste se adrepartiédia si incasédia separat de celelalte spese comunali, si asia — mai cu séma si in urmarea aniloru acestorui rei — nu se potu incasá tóte spesele cultului; — ér' restantiele speselor comunali cu finea an. 1872.

suntu oprite — prin amintite ordinațiuni — a se folosi pentru acoperirea speselor curinți confesionali, — apoi dovădile ni arata că notarii și antistii comunali nu se prea îngrijesc de încasarea speselor de cultu, prin urmare nici salariile invetiatorești, până atunci până când va susține ordinațiunea comitatensă potu fi solvite regulatu; — deci propune și Sinodulu primesce: ca să se tramita o adresa Ilustritatei Sale Dlui Episcopu și Ven. Consistoriu, ca se binevoiescă a mediloci la jurisdicțiunea comitatensă sustinerea §. 25 din art. de lege 38. din anu 1868. ca adeca: „in acele comune unde școlile au ramasu confesionale, sustinerea acestor'a se iërta dupa usulu de pana aci.”

Nr. 6. S'a pusu la ordine desbaterea in privinți'a serioru școlare.

Dlu presiedinte arata: că pre langa feriele cele mari de 4 luni, mai scotiendu Duminecile și serbatorile, remane abia cam 5 luni de școlă in unu anu, propune deci ca feriele pre viitoriu se fie numai 2 luni.

Propunerea se primesce și prin urmare se decide: ca feriele să se tiena numai 2 luni, și adeca in lunile Augustu și Septemvre, totu odata se decide: ca caus'a acest'a să se substerna — prin Dlu presiedinte — Venerab. Consistoriu pentru ulterior'a decisiune.

Nr. 7. Dlu presiedinte aduce la cunoscintia cerculariulu Ven. Consistoriu Nr. 29 Ian. 1874 Nr. $\frac{124}{58}$ sc. despre cursurile de invetiamentu pentru mositu.

Se ié spre sciintia; — ér din partea Dlui presiedinte se recerca membrii sinodali a indemnă persoanele ce vor află capace — la participarea cursur. amintite.

Nr. 8. Din protocolulu acestei șiedintie apriatu se vede cumca unu numeru insemnatu a membrilor sinodali — fora causa de ajunsu — au lipsitu din șiedintie; — ér dintre membrii carii s'au infaciosiatu o parte insemnata au paresitu șiedinti'a pana a nu se fi pertraptatu tóte obieptele, prin ce lipsindu numerulu recerutu spre aducerea decisului validu șiedinti'a a trebuitu a se disólve. — Si fiindcă prin astu feliu de indiferentismu tienerea șiedintieloru pre viitoriu se vede imposibila; deci membrulu sinodalu Valeriu Opreanu propune: ca Dlu presiedinte se faca aretare oficiósa Venerab. Consistoriu diecesanu despre renitent'i'a aceloru membrii, si se céra autorizarea Ven. Consist. ca: deca membrii renitenti dupa repetita admonitiune nu se vor infaciosiá si nu vor a asistá la șiedintia, fora a poté dovédi din destulu caus'a absentarei, locurile lor se se póta privi de vacante, si se se intregiescă prin alegerea altoru membri — cari vor corespunde pre deplinu chiamarei onorifice, in acestu sinodu protopresviteralu.

Datu ca mai șusu.

Ioane Tieranu m. p.
Proto, r.

Veniaminu Martini m. p.
not. sinod. protopr.

VARIETATI.

× Francmasonii italicei in 23 Maiu. a. c. vor tiena Sinodu generalu la Roma. Organulu francmasoniloru „Revista Massonica” a publicatu și convocarea, ce suna astfeliu: A. I. D. G. A. D. U. séu: „A gloria dell grande Architetto dell Universo.”

+ In diu'a de 3 Apriliu a avutu locu in catedral'a de la Belg-radu unu servitiu divinuu in memori'a repausatei principese Mari'a. La acésta ceremonie religiósa au asistatu ministrii Serbiei, oficerii superiori ai armatei, demnitarii cei mai insemnati din orasiu și unu numerosu publicu. Prea S. S. Mitropolitulu Serbiei a oficiatu in persóna la acésta ceremonie. Nu se tiena minte sé se fi vedutu in Belgradu unu ceremonialu atátu de insemnatu spre a exprime simpatiele și compatimirea pentru famili'a suverana a unei țeri vecine:

= La redacțiunea Transilvaniei se afla depuse de catrerespectivii dñi auctori, traductori, editori spre vendiare: Dictionariulu limbii romane, elaboratu dupa insarcinarea data de societatea academico-romana, de A. T. Laurianu și I. C. Maximu. Bucuresci 1873 volumulu I. A—H. 8^o mare pag. 1242, 9 fl. v. a. Tiparirea vol. mului II. se continua barbatesce. A nalele societatii academice romane. Necesare la toti cãti se ocupa cu istori'a literaturei, tomu I. 1 fl. 70. cr., — tomu II. 3 fl. 90 cr., — tomu III. 90 cr., — tomu IV 1 fl. 10 — tomu V. 1 fl. 45 cr. Si pe 1873. O perele lui Corneliu Tacitu traduse in limb'a romana de rep. Gavr. Munteanu, fostu membru alu societatei acad. (una din cele mai bune traductiuni romanesci din limb'a latina) 2 fl. 80 cr. Equilibru între Antithesi, séu spiritulu și ma-

teri'a, de Ioann Eliadu Radulescu, Bucuresci, 1869. 1 Volumu, formatu de lexiconu; pag. 400. 4 fl. Georgiu Lazaru și școl'a romana, memorialu de Petru Poenariu, discursu de receptiune etc. Cu portretulu lui Georgie Lazaru și anexu. Bucuresci 1871. 8^o pag. 65. 40 cr. (Onorati memori'a fericitulu Lazaru!) Femeile, de Iuliu Pederzam. Traducere de Iunius. Barladu 1873 8^o pag. 73, 35 cr. (Ehret die Frauen. . . Schiller.)

Ceremu șcus'a on. cetitori, deca, constrinsi de impregiurari financiare, nu vom potea școte regulatu fói'a ca pana aci de dóne ori la septemana, si acéș'a va durá numai pana ce ne vomu incassá competintiele restanté dela prenumeranti, cari de presinte se urca la o suma fórte considerabila.

CONCURSU

2

pentru postulu vacante docentalu in comun'a Ianchahidu se deschide pana in 2 Maiu a. c. vechiu, candu va fi si alegerea.

Aspirantii la acestu postu, recursele sale cu propri'a mana scrise — adresate Onoratulu Comit. paroch. in Ianchahidu — au a le asterne Inspectorulu cerc. de școle in Ianchahidu per Bega-Sz. György in comitatulu Torontalu, instruite conformu instructiuniloru Consistoriali; — acei recurenti, cari in diferite posturi docentali ca atari deja au servitu, de pretotindenea se si documentedie moralitatea sa nepetata, desteritatea in procedur'a docentale si in un'a din dumineci séu serbatori in faci'a locului a se presentá — deca e cu putintia — in biserica pentru cantarea rituale.

Comun'a in loculu emolumentelor de pana acuma, la unu ann dá 99 fl. v. a. 4½ jugere pamentu aratoriu estravilanu; 30 chible grâu; 20 chible cucuruзу; 50 ft. saria; 12 ft. lumini; 2 orgii lemne tari de focu; si 4 orgii paie de focu; — dá docintelui seu ca relutu in bani gat'a salariu la unu ann sum'a rotunda de 400 fl. v. a. si cortelu liberu cu gradina intravilana. — Ér deca docintele ar retiené pamentulu școlariu estravilanu de 4½ jugere pentru sine: — atunci are bani gat'a la unu ann 350 fl. v. a. si carausii totu gratuite dela comuna pentru ducerea bucateloru la o móra vaporale ori de apa totu la trei luni un'a carausia, si decumva bucatele nu se potu de locu maciná, atunci alta carausia spre readucerea lor; pentru cararea a lor 4 orgii de paie carausii cãte se receru; pentru cumperarea bucateloru cincii carausii la timpulu seu acomodatú: pentru aducerea lemneloru de focu optu carausii. Mersulu distantiei carausieloru gratuite se esitinde pana in invecinatele orasie ori sate in sensulu protocolulu Comit. paroch. dto 13 Februariu a. c. de V. Consistoriu aprobatu.

Ianchahidu in 4 Aprile 1874 v. Comitétulu parochialu.

In contielegere cu inspectorulu cerc. de școle, Ioanu Popoviciu, parochu.

CONCURSU

2

pentru vacant'a parochia din comun'a Rip'a protopresbiteratulu Oradi-mari se escrie concursu.

Emolumintele impreunate cu acéș'a parochia 14 jugere de pamentu aratoriu 180 mesuri de cucuruзу sfermatu, dela tóta cas'a in locu de stóle 1 fl. v. a. intr'o suma de 180 fl. v. a.

Competintii pentru acéș'a parochia sunt avisati a-si substerne recursurile sale adresate comitetulu parochialu la protopresbiterulu tractualu Simeonu Bic'a in Oradea-Mare pana. in 28 Aprile a. c. candu se va efectui alegerea.

Rip'a in 2 Aprile, 1874. Comitétulu parochialu:

In contielegere cu protopresbiterulu tractualu, Simeonu Bic'a.

CONCURSU.

3

Pentru vacant'a parochia din Comun'a Chiraleu protopopiatulu Luncii, se deschide concursu pana in 23. Aprile st. v. candu va fi si alegerea.

Emolumintele sunt 24 jugere pamentu aratoriu, dela 100 de case cãte un'a vica de bucate, stólele indatinate, o jumătate di de lucru, cortelu liberu, si gradina intravilana. —

Doritorii de a ocupa parochi'a acéș'a vor avea recursurile sale bine adornate pana in 19 Aprilie st. v. ale trimite la protopopulu tractualu in Oradea-mare

Chiraleu in 27 Martiu 1874.

Comitétulu parochialu

in contielegere cu mine Gavrilu Netu protopopulu Luncii.